

Aftenposten 9. februar 2009

Publiser eller dø!

Petter Gottschalk- Professor ved Handelshøyskolen BI og foreleser ved Politihøgskolen

Publiseringssystemet for forskningsresultater er i krise, skriver Petter Gottschalk. FOTO: CRESTOCK

Publiseringssystemet til akademiske tidsskrifter er i krise. Hvem kan tenke nytt for akademica?

Publiserer for karriøren. Det var professor Reidar Conradi ved NTNU i Trondheim som i Aftenposten tok bladet fra munnen. Han uttalte at publiseringssystemet til akademiske tidsskrifter er i krise. Forskningsnyheter som trykkes, kan være flere år gamle. Fordi alle forskere nå må publisere hyppig for å gjøre karriere, har både antall artikler og tidsskrifter økt kraftig.

Dette har ført til køer og store problemer i tidsskriftene. Forsker Gisle Hannemyr ved Universitetet i Oslo hengte seg på og uttalte at «det er så mye galt med tidsskriftmodellen at jeg vet ikke hvor jeg skal begynne».

Publiser eller dø.

Måle- og veiesystemet innenfor academia er basert på telling av publiserte artikler i tidsskrifter med fagfelleevaluering. Publisering eller dø – slik lyder mottoet blant forskere, her hjemme som ute i verden. Men fagfelleevaluering er basert på dugnad, og dugnadsformen har ført til enorme forsinkelser. Det er ikke uvanlig at en fagfelleevaluering som tar tre timer har en tidsfrist på tre måneder.

Maraton.

Tenk deg en forsker som gjennomførte en spørreundersøkelse høsten 2008. Forskeren skriver en artikkel om spørreundersøkelsens resultater vinteren 2009 og sender den til et tidsskrift våren 2009. Redaktøren bekrefter mottak av forskerens artikkel sommeren 2009 og sender den til tre kolleger for fagfelleevaluering høsten 2009. Vinteren 2010 får forskeren fagfelleevalueringene tilsendt, der det står at artikkelen må omarbeides og oppdateres på referansesiden. Forskeren bruker våren 2010 til å revidere sin artikkel, og sender den inn igjen på nytt sommeren 2010.

Redaktøren sender artikkelen ut høsten 2010 til de samme fagfellene, som leverer sine kommentarer våren 2011. Redaktøren sender disse videre til forskeren, som bruker sommeren 2011 til å revidere sin artikkel for annen gang. Han sender den reviderte artikkelen til redaktøren høsten 2011. Dersom forskeren er heldig, får han positivt svar vinteren 2012 om at artikkelen nå er antatt for publisering. Redaktøren legger artikkelen i publiseringskøen for tidsskriftet, og artikkelen kommer på trykk våren 2013. Det betyr at en spørreundersøkelse som ble gjennomført i 2008 blir presentert i et tidsskrift i 2013, altså fem år senere. Hvor interessante er de gamle resultatene da? Ikke særlig interessante, spør du meg. Det eneste gjenværende som fortsatt kan være av interesse, er hvordan forskeren gjennomførte sin undersøkelse.

Starter forfra.

Denne femårs-maratonen hadde et positivt resultat for forskeren – artikkelen ble til slutt trykket. Hva gjør forskeren dersom han får beskjed fra redaktøren vinteren 2012 om at artikkelen ikke blir antatt, og at forskeren ikke får flere sjanser til å omarbeide sin artikkel? Da starter forskeren forfra i et annet tidsskrift, noe som ofte medfører tilsvarende forsinkelse og dermed publisering i 2016. Hvem er interessert i resultater av en spørreundersøkelse fra 2008 i 2016?

Arsenal av unnskyldninger.

Underveis i kommunikasjonen med et tidsskrift kan det skje mye rart. Dersom forskeren ikke hører noe på mange måneder, kan forskeren velge å sjekke om arbeidet hans er i prosess.

Da kan forskeren få til svar fra redaktøren at redaktørens harddisk har gått i stykker, at kolleger er forsinket med sin fagfelleevaluering, at kolleger har sagt nei til å se på artikkelen på nytt, at redaktøren skal gå av, at redaktøren har fått barn og derfor er forsinket, osv. Det er et imponerende arsenal av unnskyldninger for forsinkelser som benyttes av tidsskriftredaktører og fagfeller.

Uetisk.

Iblant får man ikke svar i det hele tatt. Hva gjør forskeren da? Dersom forskeren i en slik situasjon sender artikkelen til et annet tidsskrift, blir det stemplet som uetisk av forlaget. Det er nemlig forlagene som definerer spillereglene for både skribenter og redaktører, til tross for at ingen av dem får betalt for jobben de gjør.

Det er forlagene som har opphavsretten til alt som blir publisert. Conradi uttalte om dette at «99 prosent av forskerne jeg kjenner, bryter opphavsretten til forlagene ved å legge artiklene sine ut på egne hjemmesider».

Fundamentalister.

Ja, de som lykkes i publiseringsracet, er de som bryter forlagenes regler. Forskeren skal ikke finne seg i en slett behandling fra en redaktør. Dersom fagfellevurderingen trekker ut, kan han selv velge å trekke artikkelen fra det tidsskriftet og sende den til et annet tidsskrift. Dersom artikkelen til slutt ender opp på trykk i begge tidsskriftene i litt forskjellig fasong, har neppe forskeren gjort noe galt. Det bør alle fundamentalistene i den akademiske bransjen merke seg.

Selvsagt kan man ikke skjære alle de 20000 tidsskriftene med sine redaktører over en kam. De fleste tidsskriftene har base i USA.

Noen få av dem drives profesjonelt, mens andre styres av amatører. Det er ikke nødvendigvis de beste tidsskriftene som er profesjonelle.

Tenke nytt.

Conradi mener forskeren nå selv må ta over publiseringen og skape alternative, åpne kanaler seg imellom – ved hjelp av Internett. Hannemyr har arbeidet mye med opphavsrettslige problemstillinger selv, og mener løsningen ikke er lett å finne. Han uttalte til Aftenposten at «det er lettere å si at systemet ikke fungerer spesielt bra enn å finne ut hva som skal gjøres». Akademia skal bidra med nytenkning i samfunnet, men klarer sjelden å tenke nytt om seg selv. Hvem tenker nytt for akademia?

Universiteter og høyskoler har stort sett fungert på samme måte i over hundre år. De fleste professorer ved norske universiteter og høyskoler har aldri hatt noen annen arbeidsplass. Vi er ikke mange som kom utenfra etter ti eller tyve år i næringsliv og forvaltning, men vi måtte tilpasse oss det gamle akademiske systemet for å overleve og lykkes i systemet. Vi tenker for oss selv at dette er jammen en «akademisk sandkasse», ikke et «elfenbenstårn», men sjelden sier vi det høyt.

Unntatt nå. For publiseringssystemet er i krise.